Lectiones Plautinae.

PROGRAMM

des

Königlichen Ludwigs-Gymnasiums

zum

Schlusse des Studienjahres 1865/66

von

Dr. A. Spengel.

München

Druck von F. Straub (Wittelsbacherplatz 3)

1866.

Truculentum, fabulam pessime depravatam, etsi in integrum restituere unius hominis non est, tamen mea opera pro virili parte emendatiorem fore, postquam in ea emendanda multum sudavi, non sine aliqua causa speraverim. Sed ipsam editionem in proximum annum differre invitus cogor. Nam hoc tempore, Truculento truculentiore, inter armorum strepitum musae turpiter tacent. Qua de caussa interim rem ita institui, ut hac praefandi occasione oblata, quae apta viderentur, iam publici iuris facerem, reliqua suo tempori reservarem.

Ut ad ipsam rem adgrediar, nunc vulgatur prol. v. 7:

Enim hercle in vobis resident mores pristini,

antea *en mehercle* scribebatur, neutrum Plautinum. Codd.: *eum hercle*, B.: *eũ hercle*, unde reponendum erat:

Eu hercle in vobis resident mores pristini.

eum ex *eu* ortum esse linea male superducta scriptura codicis B. testatur. Eodem modo haec verba coniuncta habes, ut initium faciant senario, Pers. 706; Rud. III, 5, 41; Men. 737; 872:

Eu hercle nomen multimodis scriptumst tuom
Eu hercle ne istic fana mutantur cito
Eu hercle mulier multum et audax et mala's
Eu hercle morbum acutum: di vostram fidem

hic enim verborum ordo in codd. est postremo versu. Accedunt Most. 585 et Men. 315, quo posteriore loco Ritschelius non debebat *eu* extra versum ponere.

I, 1, 11: Ob eam tres noctes dantur, interea loci
Aut aera aut vinum aut oleum aut triticum
Temptat, benignusne an bonae frugi sies.

dantur recte Bothius correxit ex *dutor* (cf. II, 2, 25; I, 1, 21; Trin. 251), ante quem *utor* male scribebatur. *benignusne an bonae frugi sies* epexegetice ad *temptat* adduntur. Hoc enim dicit: rem familiarem petit, scil. utrum eam prodigus dissipes an parcus serves. Quare non egemus Gepperti mutatione: «noctes *duco*, *cum* interea — — aut oleum [*perit*] aut triticum. Tentat benignusne e. q. s.» quae ne placet quidem propter mutatas personas *duco* et *sies*. Idem monere praetermisit, *cum*, quam vocem ante *interea* interposuit, in codd. non exstare. Altero versu Bothius *olivom* cum hiatu penthemimere, quod sane licebat. Plautus enim non minus *olivom* habet (Pseud. 210; Asin. II, 4, 26) quam *oleum* (Pseud. 213; Poen. V, 4, 66). Sed inter singulas rei familiaris partes *aurum* pretiosissimum desideratur, quod et alibi primo loco poni solet et I, 1, 32 diserte nominatur. Equidem non dubito, quin hac potissimum ratione versui mutilo succurrendum sit:

Aut [aurum aut] aera aut vinum aut oleum aut triticum.

* I, 1, 18: Si raras noctes ducit, ab animo perit,
Sin crebravit, ipsus gaudet, res perit.

sin crebrauit B., unde proficiscendum est; *si increbrauit* vel *sin increbrauit* rell. Hoc posterius a Camerario in contextu repositum omnes editiones occupavit. At neque *increbrare* neque *increbrascere* — ab utroque enim editores istam formam ducebant — sermonis latini est neque, si esset, sententiae sufficeret, quia noctes crebras facere, sive, ut isto vocabulo utar, *noctes increbrare* in meretricis, non in amatoris arbitrio positum est. Paucae literae addendae videntur, ut non minus *ducit* ex praecedente versu repetatur quam repetitum est *perit*; amat enim hoc Plautus in contrariis. Hoc dico:

Sin *crebra*[*s d*]*u*[*c*]*it*, ipsus gaudet, res perit.

---

* Dum haec prelo subiciuntur, et hanc et infra I, 2, 71 emendationem praeoccupavit Studemund Herm. I p. 303.

I, 1, 30: Iteca in aedibus lenosis
Priusquam unum dederis centum quae poscat parat.

Camerarius: «Ita [disciplina] in aedibus est (debebat *aedibust*) lenoniis». Bothius mira temptavit. Contra acute Geppertus: *ita cantiost*, ductus haud dubie Stich. v. 707 (cantio Graecast) et Trin. v. 287 (haec canto). Sed tunc quae sequuntur hunc fere in modum reficta esse debebant: «Priusquam unum *accipias*, centum quae pos*cas* pa*ra*.» Quare hauscio an rectius scripseris:

Ita e[st ami]ca in aedibus lenoniis.

Satis hoc frequentatur apud Nostrum II, 1, 41: *ita est agrestis;* IV, 4, 36: *ita sunt gloriae meretricum;* Men. 100: *ita est adulescens*; Rud. prol. 3: *ita sum;* Merc. 442: *ita illest senex*, al.

I, 1, 71: Eo isti subpositum puerum opus [est] pessumae.

opus est cum accusativo *suppositum puerum* iungunt idque saepius fieri Nonius p. 482 his verbis affirmare videtur:

«Sic et *opus est* illam rem pro illa re. Plautus Cistellaria: malum aufer, bonum mihi opus est. Et in Captivis; iam maritimi omnis milites opus sunt tibi. Lucretius lib. II: scire licet nihil principiis opus esse colores. Turpilius Lindia: me vis potiri fac ego potior quod volo.»

At ex his verbis corruptis huic corrupto Truculenti versui (et infra V, 5, 10) defensionem parari merito mireris, quum et ipsa res doceat, Nonium aliud profiteri, aliud exemplis demonstrare, et Lachmannus (Lucr. II, 815) Noni verba dudum recte correxerit: «Sic et opus est *illa res pro illa re.*» In Captivis enim (I, 2, 61) *milites* ne potest quidem accusativus esse, quia sequitur «opus *sunt*» non «opus *est*». Denique sponte apparet, Turpili verba ad hanc rem non pertinere sed loco suo aberrasse. Spectant enim ad verbum *potior* de quo Nonius paullo ante disseruerat. — Prope recedit a codd. scriptura:

Eo isti subpositus *puerus* opus est pessumae

tradit enim Priscianus p. 231 H. vetustissimos etiam «hic puerus» et «hic» et «haec puer» et «puellus, puella» protulisse, quo in numero Plautum nominat.

Post I, 2, 61 olim locum habuisse potest versus qui servatus a Prisciano p. 100 Plautinis codd. intercidit. Affert enim Prisc. ex Truc.:

Bona perdidi, mala repperi, factus sum *extimus a vobis,*

cui fragmento Hertzius quoque (ad Prisc. l. l.) eundem locum assignare videtur, si quidem recte interpretor. Sed corruptelam latere et numeris et verbis docemur. Facile corrigitur:

Bona perdidi, mala repperi: factus sum *extremus vobis*

quod ne temere scriptum videatur, Prisciani verba infra adscribam:

«Est quando una vincitur syllaba, ut quando in 'fimus' vel 'timus' vel 'remus' desinit, ui 'inferior infimus', 'ulterior ultimus', 'exterior *extremus*' vel '*extimus*'. Varro in chorographia:

— — huic *extima* fluctu
Oceani interior Neptuno cingitur ora.

Plautus in truculento:

Bona perdidi, mala repperi: factus sum *extimus* (corr. *extremus*) vobis.»

Dicit igitur *extremus vel extimus*, quod utrumque exemplo probat, alterum ex Varrone alterum ex Plauto. Ad vocem *extremus* respicit Astaphium inf. v. 64, quum dicat: qui antehac amator *summus* habitus'.

I, 2, 71: Certe hercle quam veterrumus homini optumus amicus.

contra dictionem Plautinam; desideratur enim *tam*, quod respondeat voci *quam*. Codd. non dubia vestigia servarunt, quum pro «homini» *amomini* praebeant, i. e.:

Certe hercle quam veterrumust, *tam homini* optumust amicus.

I, 1, 82. Postquam Astaphium audivit, Diniarchum non totam rem familiarem perdidisse, statim mutata sententia ait:

ut exspectatus
Peregre advenisti: nam obsecro cupiebat te era videre.
Di. Quid tandem? Ast. Te unum ex omnibus amat. Di. Euge fundi et aedis.

Jam Acidalius voce *obsecro* offensus scribebat: «nam cupiebat te era videre. Di. Obsecro? Ast. Quae tandem te unum ex omnibus amet» adversantibus et numerorum et linguae comicae legibus; non enim ponitur *obsecro* nisi aut in interrogatione, praemisso pronomine interrogativo, aut cum imperativo. Speciose Geppertus *obsecro* in *oppido* mutato reliqua servat. Sed loco accuratius excusso ne id quidem satisfacere et hunc potius in modum simul emendata personarum distinctione corrigendum esse videtur:

ut exspectatus
Peregre advenisti! Di. *Num*, obsecro, cupiebat *me* era videre?
Ast. Quid tandem? te unum ex omnibus amat. Di. Euge fundi et aedis.

Posterioris versus hic sensus est: «Quo modo interrogare potes, an te videre cupiat? immo te unum ex omnibus amat.»

II, 2, 1: Quis illic est, qui tam proterve nostras aedis arietat?
Ego sum: respice ad me *quid ego nonne ego videor te tibi.*

Ita B.; contra A.: QUIDEGONOUITEUIDEOTIBI

quibus traiecto *video* sic utitur Geppertus: *Quid ego video? novi, vae tibi.* Mihi in emendando loco difficillimo proficiscendum esse videtur a simili scenae initio Amph. IV, 2, 1:

M. Quis ad fores est? A. Ego sum. M. Quid, «ego sum»? A. Ita loquor. M. Tibi Juppiter
Dique omnes irati certo sunt qui sic frangas fores.

Apparet, hoc ita dictum esse, quasi «ego sum» nomen proprium sit. Truc. quoque loco idem iocus inerit, si et Ambrosiani et Vaticani vestigiis usi scripserimus:

A. Ego sum: respice ad me. St. Quid, «ego»? A. Non vides? St. Video: em tibi!

Astaphium priusquam fores aperiat, nomen pultantis quaerit. Qui quum nominis loco responderet: «ego sum», ait illa: quid? «ego» nominaris? Jam apertae sunt fores. «Nonne me vides?» serva pergit et servus eam agnoscens verberibus pellit. Verberantis enim est *em tibi!* Cf. Curc. V, 2, 26: Th. Ergo ambula in ius: *em tibi!* C. O cives, cives!

II. 2, 7: A. Comprime sis [e]iram eam qui te hercle. St. Tu quae solita's comprimas.
Impudens quae perridiculum rustico suades stuprum.
A. [E]iram dixi: ut secepisti, demsisti unam litteram.

Haec Ambrosiani scriptura. Vaticanus primo versu: *Comprime spero meam quidem hercle tuque solitas comprimas.* Poëtam vocabulis *eira* (ira) et *era* (hera) ludere et *eiram* scribendum esse, id quod Geppertus vidit, ex postremo versu liquet. Sed non potest acquiesci in Ambrosiani lectione, quia neque ex more Plautino hoc loco oratio interrumpi potest et lusus verborum flagitat, ut utrumque verbum pronuntietur. Sic, ni fallor, olim scriptum erat:

A. Comprime istam eiram. St. Eram quidem hercle tu quae solita's comprimas.

Comprimere duplici sensu positum est, et comprimere iram, i. e. compescere iram et comprimere heram, i. e. heram incestare. Dicit servus: tu mihi suades, ut heram comprimam: immo te potius meretricem decent hae res impudicae. Eodem vocabulo luditur Rud. IV, 4, 29; Cas. II, 6, 10; Amph. I, 1, 192: *ego tibi istam hodie scelestam comprimam linguam. S. Hau potest: bene pudiceque adservatur*, unde etiam *istam* assumpsi. — Denique postremo versu non intelligitur, quid sibi velit *ut secepisti* et confidenter repono:

Eiram dixi: *tu secepsti,* dempsisti unam litteram.

II, 4, 24: Utinam item a principio rei *pepercisses* meae
Ut nunc *repercis* saviis.

repercere idem est atque *parcere* vid. Lucr. I, 688, Symmach. Ep. 1, 33. Quodsi altero versu verbum compositum legitur, etiam priore desideratur neque a vero aberrabimus, si correxerimus:

Utinam item a principio rei *repersisses* meae

ita *parsi* perfecti forma utitur Noster Trin. 316; Pers. 572.

II, 4, 54: Quid multa verba faciam? tonstricem Suram
Novisti nostram quam erga aedem sese habet?

Magis rhetorice quam vere Lipsius: Quis, inquit, negabit legendum: *quae [modo] erga aedis habet*? Bothius sic fulcit: *quae* [*nunc*] *erga aedis habet*? Geppertus pronomine cum aedes coniuncto: *novisti nostras aedes erga quaé habitat*? quod, quum quinta arsis talem hiatum respuere soleat, non comprobaverim. Neque placet *tonstricem* pronomine omisso praesertim collatis IV, 4, 3: «nam mihi dividiaest tonstricem *meam* sic mulcatam male» et IV, 2, 63: «alteram tonstricem *huiusce*, alteram ancillam suam.» Non magis autem pronomen ab *aedis* abesse potest, quo omisso, quas aedes dicat, non liquet. Ita et sententia et numeri suadent, ut utrumque pronomen reponamus, unde quae corruptelae causa fuerit facile intelligitur:

tonstricem Suram
Novistin nostram, [nostras] quae erga aedis habet?

Praeterea *novistin* scripsi pro *novisti* propter interrogationem, quae mutatio eo levior est, quod proximum vocabulum ab *n* litera incipit.

II, 4, 72: Quin dis hodie sacruficare pro puero volo
Quinto die quod fieri oportet. D. Censeo.

Priori versui editores traiecto *hodie* mederi solent: *Quin dis sacruficare hodie pro puero volo,* quo facto numeri sane procedunt. Sed alterum vitium in verbis latet. Postquam enim Phronesium dixit, se aliquo modo divortium et discidium cum milite paraturam esse et cum Diniarcho adsiduo fore, et Diniarchus per iocum respondit: «Immo hercle vero adcubuo mavelim», soloece neque ullo sententiarum nexu illa pergit: «*Quin* dis e. q. s.» Utrique rei subsidium paratur deleto *Quin,* quod ex proximi versus initio irrepsisse videtur. Facillime enim librarii oculi ad *Quinto* aberrare potuerunt, cuius vocabuli postquam priorem syllabam perscripsit et se aberrasse intellexit aut ipse eam delere praetermisit, aut, quod magis placet, signum quo delendam esse notaverat, ab aliis neglectum est. Eadem cum re Vaticani turbae cohaerere possunt, in quo post v. 69 ex v. 68 male iterantur: «Adsi do immo hercle vero». Numeri igitur sunt hice:

Dis hódie sacruficáre pro pueró volo.

II, 6, 26: St. Meus est: scio iam de argumentis. A. Nimium quidem similist. St. Papae,
Iam magnust? *iamne electat* legionem quam *spoliare volt?*

Stratophanes ex Astaphio quaerit, an filius iam magnus sit et se fortem militem praestet. Lectio vulgata, quam intellegunt: «eligit sibi legionem, ut eam postea armis spoliet» plane nihili est. Quis unquam eam militis virtutem esse dicet, ut sibi legionem spoliandam eligat, quid gloriae inde redundabit? Atque, ut de pessimis numeris taceam (électát), quid sibi vult forma iterativa *electare?* An alio tempore aliam eligere solet? Porro ut nos recte dicimus «er wählt sich eine Legion aus, der er die Waffen abnehmen will», ita linguae latinae genio male convenit: «electat, quam spoliare *volt*». Debet enim esse: «electat legionem quam *spoliet*». Neque alibi poeta verbo *spoliare* utitur, saepe substantivo *spolia.* Denique, quod maximi momenti est, *electare* prorsus aliam vim habet apud Nostrum, quod hisce locis docemur: Asin. II, 2, 29: *Quae illaec praedast? ibo advorsum atque electabo*, Merc. 224: *Ne te opprimeret imprudentem atque electaret.* Gepperto quidem sic scribenti: »Jam magnust? *iam leto dat* legionem quam spoliare volt?» ea in re prorsus assentior, quod quum praecedat *iam magnust*? etiam posteriore loco *iam* pro *iamne* reposuit. Reliqua vero mihi neque locum persanare et magis poetice et elate dicta esse videntur quam pro comoedia et pro milite. Iam, quae in codibus tradita sunt, adscribam, unde ad emendationem via paretur:

Iam magnust *iamne letat* legionem quam *spoliaret uelit*

quae sic corrigenda esse arbitror:

Iam magnust? *iam eit ad* legionem? *qua*[*e ia*]*m spolia rettulit?*

ita Most. 129: *ad legionem quom itur.* De spoliis cf. v. 41: *aedis spoliis opplebit tuas*, v. 42: *priusquam spolia capiat.* «Rettulit» primam semper producere, vix est quod moneam. (vid. Asin. II, 4, 35 et 38.)

II, 6, 52: — — poenitetne te quot ancillas alam
Quin etiam men super adducas quae mihi comedint cibum

quot ancillas alam et dudum recte emendasse mihi videor et Donati vestigiis aliquo modo comprobatur, qui ad

Eun. V, 7, 12 *quod ancillam solam* affert. Nostri codd.: *quod ancilla siam* vel *quod ancillast iam.* Altero versui, cui veteres editores pessime consuluerunt, ne recentiores quidem satisfecisse opinor. Nam, ut reliqua taceam, omnes *Quin* servant, pro qua voce hoc loco ex more Plautino *Qui* desideratur. De sententia dubitari non potest. Stratophanes duas ancillas Phronesio adduxit, quod donum amicae minime gratum est, cum se ipsam satis habere dicat neque opus esse, ut aliorum hominum ancillas alat. Literis autem non male rationem habebimus hac correctione:

— poenitetne te, quot ancillas alam,
Qui etiam alienas superadducas, quae mihi comedint cibum?

Etiam Mil. 431 *alieni* servi dicuntur, qui alienae familiae sunt.

II, 6, 58. Alia quoque dona Stratophanes attulit. Sequitur enim paucis versibus interiectis:

purpuram ex Sarra tibi
Adtuli et induvias Ponto amoenas: tene tibi voluptas mea.

ex Sarra palmaris emendatio (codd. *exarat)* Scaligero debetur. Reliqua ita ut supra adscripsi et a codicum memoria satis remota et nullis numeris olim vulgabantur. Alii alia tentaverunt, vel *et duas Ponto Amazonas* vel *et dua Ponto amicula* vel *et duas Ponto amoenas* vel alia non magis Nostro digna. Mihi cum haec in codicibus exstent:

Attuli *et tuas ponto amoenas* tene tibi voluptas mea,

dubium non videtur, quin poetae manus sic restituenda sit:

Adtuli *et tus Ponto amoenum:* tene tibi voluptas mea.

De ture ex Ponto advecto cf. Trin. 934: «Eho an etiam Arabiast in Ponto? S. Est: non illa, ubi tus gignitur.» *amoenum* cf. Mil. 412: «ut Arabio fumificem odore amoene».

II, 7, 56: Dona accepta et *grata habeo* tuaque ingrata quae abs te accepi.

Recte se habent numeri tetrametri trochaici acatalecti, nisi quod vitiosus est hiatus inter *grata* et *habeo* vocabula, ad quem removendum noluerim *grataque* pro *et grata* scribere sed leviore mutatione:

Dona accepta et grata *habebo* tuaque ingrata quae abs te accepi.

I, 7, 64: Tetrametros ereticos haec verba sequuntur:

Iam ego te hic offatim conficiam. G. Occidi optumumst,

quae neque creticos neque trochaicos numeros profitentur. Partem veri intellexisse mihi videtur Geppertus sic scribens: «*Jamiam* te egomet hic offatim conficiam. G. Occedi optumum est.» Duplicavit enim *iam*, quod ter ponere debebat nulla praeterea mutatione facta:

Iám iam iám ego te híc offatim cónficiam. G. Occidi. St. Optumumst.

Supra enim (v. 61) hic tetrameter troch. in codd. traditus est: 'Etiam scelus viri minitare, quem ego offatim *iam iam iam* concipilabo», quem deleto triplici *iam* numeris suis reddendum esse Gepp. intellexit: «Étiam scelus virí minitare, quém ego offatim cóncipilabo». Vides igitur easdem syllabas, quae hoc loco redundant, illi versui numeros supplere et propter simillima verba *ego te hic offatim conficiam* et *quem ego offatim conficiam* loco suo aberrasse. Aptissimum autem est triplex *iam*, nam miles servum aggreditur et se iam percussurum esse saepius minitatur. Praeterea personas mutavi. *Occidi* servi est, qui a milite feritur, *optumumst* militis gaudentis, quod hominem probe percussit.

II, 8, 9: Num quippiam *avarum mutat* mores mulierum?

Ita Camerarius. B: *auarum ut at*; CD: *auarum ut ad.* Dicit Stratophanes, celerrime mutari mores mulierum. Nam postquam Phronesium filium peperit, animum sustulit, ut patrem quam maxima pecunia circumduceret. Permulta tentata sunt ab editoribus. Nemo tamen a voce *avarum* recessit, qua in voce haud dubie corruptela latet quamquam levissima: Una enim litera dempta restitues:

Num quidpiam *aurum* mutat mores mulierum?

i. e. nonne mores mulierum auro celerrime mutantur?

III, 1, 16: Post id locorum matrem: nunc *hodie feram*
Argentum ad hanc, quam mage amo quam matrem meam.

Quid sibi vult *hodie?* nonne otiosissimum est? Non solum hodie, sed *nunc*, hoc ipso temporis momento, argentum ad amicam fert. Noli igitur neglegere cod. B scripturam, qui *hoc die eceferam* praebet, unde profectus recte emendare mihi videor:

Post id locorum matrem: nunc *hoc deferam*

cf. Men. 426: *ad phrygionem ut deferas;* ib. 525: *ut ad aurificem deferas;* ib. 561: *atque ad amicam deferat;* ib. 952: *qui illunc ad me deferant* et passim.

III, 1, 19: A. Quid istuc *alienum est*, mi Strabax,
Qui non extemplo intreeas? anne oportuit
Ita te quidem, qui es familiaris? St. Ibitur.

Postquam Strabax, qui argentum adfert, fores pultavit magna voce clamans: *At equis intust? ecquis aperit ostium?* — sic enim me iudice legendum est — Astaphium domo prodit et miratur quod non extemplo introeat. Verba non una ex parte laborant. Apparet enim et offendere *qui* pro *quod* et *oportuit* pro *oportet* et obscure dictum *ita oportuit* pro *ita manere oportuit* et *quidem*, in interrogatione positum. Ne longus sim, et personarum notis aliter distributis et levi mutatione locum ita ut restituas suadeo:

A. Quid istuc? *alienun es*, amabo, mi Strabax,
Qui non extemplo introeas? St. Anne oportuit?
A. Ita te quidem, qui's familiaris. St. Ibitur.

alienun es, num ignotus et peregrinus es, qui ante fores adstes? cf. Aul. I, 2, 12: «cave quemquam *alienum* in aedis intromiseris»; Capt. I, 2, 43: «*alienus* quom eius incommodum tam aegre feras». Forma *alienun es* eadem est atque *sanun es* supra II, 4, 13; Capt. II, 3, 16 et passim. *Alieno* opponitur *familiaris* et *noster* (I, 2, 104). Respondet Strabax: *anne oportuit?* i. e.: an re vera introire debebam? et Astaphium benigne: *ita te quidem* scil: oportuit; sane introire debebas, qui es familiaris.

IV, 2, 34: Non licet *do* obsoni me participem fieri?

Sic B, rectius, ut solet, quam CD, in quibus *do* depravatum est in *de*. Diniarchus particeps fieri vult obsoni, quod ipse meretricibus dedit. Versui aliquot syllabae desunt, in quibus supplendis editores CD scriptura nixi *de obsoni* [*parte*] et *de obsoni* [*mna*] et alia similia tentabant, nisi quod Geppertus *modo obsonati* scribit, ea in re sane laudandus, quod Vaticani *do* truncati vocabuli partem esse statuit. Sed ipsa coniectura non satis placet, immo rectius sic suppleveris:

Non licet do[nati] obsoni me participem fieri?

IV, 3, 68. Callicles Diniarchum in ius ire iubet. At ille: «Quid vis, inquit, in ius me ire? tu es praetor mihi: verum te obsecro ut tuam gratam des mihi uxorem Callicles.» Respondet hic:

Eundem pol te iudicasse *quidem* istanc rem intellego.
Nam haud mansiti, dum ego darem illam: tute sumpsisti tibi.

codd. *eundem pul* et omnes *quidem*. Numeri claudicant, quos traiecto *quidem* (istánc quidém) haud sane eleganter emendaveris. Porro prorsus ineptum est *eundem*, quum haec sententia esse debeat: «Non opus est iudice, nam tu ipse iam dudum iudicasti». Repono:

Eu edepol te iudicasse *pridem* istanc rem intellego.

eu edepol cf. III, 2, 27; Rud. II, 4, 2; Most. 981.

IV, 4, 34: *Quae cum mutum* abstulimus *au mutum* apparet quod datum est.
Ita sunt gloriae meretricum. —

Admodum languet quod vulgatur: «quia *cum multum* abstulimus, *haud multum* apparet (vel «haud apparet multum») quod datum est». Praecedunt autem haec verba: «quem amo dum *id quod cupio* inde aufero», quae verba ut sic scribamus suadent:

Quom cupitum abstulimus, *hau cupitum* apparet quod datumst.
